

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Житомирський національний агроекологічний університет
Головне управління юстиції у Житомирській області
Кафедра спеціальних історичних дисциплін
та правознавства
Кафедра історії України Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
Юридична клініка

ЛІТОПИСЕЦЬ

Випуск 8

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2013

УДК 34
ББК 67.0

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(протокол № 6 від 25 січня 2013 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Шніт О.В., кандидат юридичних наук, суддя Господарського
суду Житомирської області

Бондарчук Н.В., кандидат юридичних наук, державний
нотаріус Першої Житомирської державної нотаріальної контори

Новик М.К., кандидат історичних наук, доцент кафедри
спеціальних історичних наук та правознавства Житомирського
державного університету імені Івана Франка

Літописець: Збірник тез за матеріалами Всеукраїнської
науково-практичної конференції «Права людини: історія і
сьогодення» (м. Житомир, 6 грудня 2012 року). – Житомир: вид-
во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 164 с.

Адреса організаційного комітету:

10014, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, буд.
Ел. пошта: spec.istor@gmail.com
www.zu.edu.ua

У збірнику представлені тези доповідей, які були оприлюднені на
Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історія і
сьогодення», що відбулася у Житомирському державному університеті
імені Івана Франка 6 грудня 2012 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: «Права
людини: історико-теоретичний аспект», «Міжнародно-правові засоби захисту
прав людини», «Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини»,
«Діяльність судових та правоохоронних органів у механізмі захисту прав
людини», «Корупція як суспільне явище», «Міжнародний та зарубіжний досвід
боротьби з корупцією», «Законодавство України про боротьбу з корупцією»,
«Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції».

Розрахована на науковців, викладачів, аспірантів,
студентів, всіх, хто цікавиться проблемами права.

УДК 34
ББК 67.0

© Колектив авторів, 2013
© Житомирський державний університет ім. Івана Франка

ЗМІСТ

Розділ 1. Історико-правові проблеми забезпечення прав людини

Мельничук О. Концептуальні засади права людини на освіту в філософсько-правових вченнях України XVI-XVII ст.	5
Нечипоренко Ю. Принципи формування політичної структури парламенту України та Республіки Польща	8
Магась-Демидас Ю. Законодавство Російської імперії про кредитну кооперацію та його реалізація у Правобережній Україні (2 пол. XIX ст. – поч. XX ст.)	11
Жукровська Н. Становлення інституту відшкодування майнової шкоди на теренах України в період козацької доби (XVI – XVII ст.)	16
Буряченко А. Поняття і розвиток інституту преюдиції	20
Ковальська Я. Земельні сервітути в Україні: переваги та недоліки	24
Власюк М. Презумпція законності вироку суду у кримінальних справах	27
Зосімович О. Правовий статус адвокатів Правобережної України на початку XIX ст.	31
Чадюк Я. Актуальні питання цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду	36
Грабовська І. Проблеми правового регулювання системи нормативно-правових актів в Україні	39
Данілов О. Поняття, види та значення правових диференцій	43
Орехівська Л. Поняття та ознаки фікції як правової категорії	47
Полоневич Т. Етапи конституційного процесу в незалежній Україні	49
Шваб Ю. Становлення інституту адвокатури на українських землях за Статутами Великого князівства Литовського	54
Баландюк Р. Джерельно-правова база проблеми соціально-економічного розвитку Волині за часів Гетьманату П.Скоропадського	58
Самченко А. Становище адвокатури за магдебурзьким правом	61

Розділ 2. Конституційно-правові та міжнародні механізми захисту прав людини

Бондарчук Н. Права громадян на ліси в Україні	66
Рудницька О. Право громадян на медичну допомогу в Україні	70

Шабінська О. Забезпечення конституційного права громадян на безоплатну правову допомогу в Україні	75
Василенко Л. Відображення принципів верховенства права та народовладдя у діяльності органів виконавчої влади з питань екології	80
Ляшенко Р. Нормативність актів судової влади	84
Ковальов Д. Право людини на життя: історико-теоретичний аспект	88
Лабунська О. Права людини і громадянина в Україні та інших країнах світу	92
Щербакова О. Історичний аналіз перших поправок до Конституції США (1791 р.)	96
Мілієнко Н. Права усиновлених в Україні	100
Іваненко Л. Трудові права працівників	104
Німко О. Адміністративно - правовий статус органів місцевого самоврядування у цивільних справах про визнання спадщини відумерлою	109
Тетера В. Конвенція ООН про права дитини	112
Тартачна О. Рене Кассен – видатний захисник прав людини	116
Лосовська І. Корупція як суспільне явище: історико-правовий аспект	118
Іщук М. Культурні права в Україні	121

Розділ 3. Правові засади запобігання та протидії корупції в Україні

Новик В. Права та обов'язки потерпілих, згідно з новим Кримінально-процесуальним кодексом України	125
Заблудська І. Особливості притягнення до кримінальної відповідальності суддів у справах про хабарництво	131
Войтович Н. Права і свободи людини в новітньому КПК під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій	135
Яцик І., Яцик С. Європейський досвід подолання корупції	139
Коваленко Є. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції	143
Волкович Н. Корупція як суспільне явище	147
Бутрик К., Лісовик Т. Роль органів прокуратури у боротьбі з корупційними проявами в умовах сьогодення	152
Приходько О., Кучук А. Корупція в органах внутрішніх справ: передумови виникнення та шляхи подолання	157

також те, що судом поки що не встановлено долю його участі у вчиненні даного злочину, на відміну від судді перебуває за ґратами. Можливо було б за доцільним розробити інший порядок позбавлення суддівської недоторканості у таких випадках, спростити цю процедуру аби мінімізувати можливість ухилення суддів від кримінальної відповідальності з тим, щоб кожен був покараний відповідно до вчиненого ним діяння, а не хтось один ніс на собі тягар кримінальної відповідальності за дії іншого. Саме тоді, на нашу думку, ми зможемо говорити про гуманізацію принципів кримінальної відповідальності, а також дотримання рівності усіх перед законом та справедливої індивідуалізації покарання кожного.

Список використаних джерел:

1. Звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції у 2011 році // Міністерство юстиції України. – Київ, 2012 рік. – 96с.
2. Михайленко Д. Г. Кваліфікація одержання хабара службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць (Кер. авт. кол. С. В. Ківалов; відп. за вип. Л. І. Кормич). — Одеса: Фенікс, 2009. — Вип. 37. — С. 104—113.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. — № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2001. — № 25—26.
4. Чаркіна А. Деякі питання стану хабарництва в судовій гілці влади, можливі шляхи його подолання. — [Електронний ресурс]. — <http://www.viche.info/journal/3171/>.
5. Маркеева О. Д. Основні шляхи здійснення антикорупційної політики в Україні // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2008. — № 19. [Електронний ресурс]. — http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/19text/g19_12.htm
6. Демедюк Т. Проблеми протидії корупції в судах // Вісник Академії управління МВС. — 2009. — № 2. — С. 112—122.
7. Трепак В. Особливості криміналістичної характеристики хабарництва, яке вчиняють судді // Вісник Львівського університету. Сер. Юрид. — 2011. — Вип. 52. — С. 385—393.

Н. Войтович

Викладач ЖУППІМ УМВС України в
Житомирській області

Права і свободи людини в новітньому КПК під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій

Кримінально-процесуальний кодекс 1961 року був чи не найстарішим нормативно-правовим актом на території

України. З часу його прийняття держава здобула незалежність, почалось «будівництво» демократії в країні, Конституцією України були закріплені основні принципи народовладдя в суспільстві.

20 листопада 2012 р. набув чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України [1], який має інші підходи до кримінального провадження загалом, а також вносить істотні зміни в окремі стадії кримінального процесу. Так, шляхом введення окремої глави – Негласні слідчі (розшукові) дії, було зроблено спробу врегулювати даний інститут. Нормативне закріплення та чітке визначення негласних слідчих дій є надзвичайно важливим, оскільки їх проведення, майже завжди, пов'язане з втручанням в особисте життя людини, обмеженням її конституційних прав на таємницю спілкування, недоторканість житла тощо, та, при цьому, людина не здогадується про втручання в її особисте життя або обмеження її прав.

Більш того, забезпечення дотримання прав людини, а точніше правомірного їх обмеження, припускає необхідність деталізувати процедурні питання проведення негласних заходів на законодавчому рівні.

По-перше, з формального боку згідно з ч.2 ст.19 Конституції України [2] органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Якщо проаналізувати закон «Про оперативно-розшукову діяльність» [3], то можна помітити, що дві з трьох указаних умов (зокрема для правомірного проведення негласних дій) — підстави й повноваження — там виписані (ст.ст.6, 8).

Проте якість законодавчого регулювання способу проведення оперативно-технічних заходів залишається на недостатньому рівні.

У гл.21 проекту КПК в тридцяти статтях досить детально прописані види негласних слідчих (розшукових) дій, умови та процедура їх проведення, а також названі суб'єкти. Для порівняння: закон «Про оперативно-розшукову діяльність» складається всього з 14 статей. До речі, тепер у цьому законі при визначенні порядку реалізації повноважень, пов'язаних з проведенням оперативно-розшукових заходів, є посилання на КПК.

По-друге, негласними заходами держава, по суті, втручається в приватне життя людини. Причому найнебезпечніше в цьому те, що людина позбавлена можливості захищатися, оскільки просто не знає про цей факт. Наскільки

виправдане таке втручання? У моральному плані питання вирішене однозначно, а ось в юридичному все не так просто.

Згідно з ч.1 ст.8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Проте при цьому жоден із зазначених елементів права не має подальшого роз'яснення. Європейський суд з прав людини також не дав їм точного визначення. Так, у питанні про приватне життя Суд дійшов висновку, що «поняття приватного життя є широким і не може бути визначене вичерпно» (рішення у справі «Костелло Робертс проти Сполученого Королівства», 1993 р.) (рішення у справі «Німіц проти Німеччини», 1992 р.).

При виникненні питання Суд розглядає факт втручання в приватне життя людини в кожному окремому випадку на предмет відповідності вимогам, указаним у ч.2 ст.8 конвенції: органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права (тобто передбаченого ч.1 даної статті), за винятком випадків, коли таке втручання передбачене законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки, чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моральності, або захисту прав і свобод інших осіб.

Фактично ці ж умови правомірного обмеження права на приватне життя відображені в ст.ст. 30-32 Конституції, де гарантовано недоторканність житла, таємницю комунікацій і захист від утручання в особисте та сімейне життя.

Наскільки відповідає цим критеріям КПК? Уперше в нашій історії на законодавчому рівні закріплено вичерпний перелік розшукових дій. До появи КПК про використовувані стосовно громадян оперативно-розшукові заходи можна було дізнатися тільки із секретних відомчих наказів і підручників з оперативно-розшукової діяльності. Тепер передбачено практично все — від стеження за місцезнаходженням мобільного телефону або територією до роботи з агентурою та вкорінення в злочинну організацію. Кожна з розшукових дій виписана в окремій статті, де роз'яснюється її суть, описуються особливості організації її проведення.

Проте з правового погляду таке обґрунтування викликає сумніви.

Основний Закон дійсно допускає можливість обмеження конституційного права без рішення суду, проте це стосується тільки тимчасового порушення недоторканності житла (ст.30). Тобто, наприклад, на зняття інформації з каналів телекомунікацій це вже не поширюється. Крім цього, мета

проведення заходу в Конституції виписана інакше: це «врятування життя людей та майна чи безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину».

Чи не стане це достатньою підставою, враховуючи відповідні рішення Конституційного Суду, для вилучення з матеріалів кримінальної справи майже всіх доказів, отриманих у позасудовому порядку?

Не позбавлена недоліків і процедура процесуального закріплення результатів проведення негласних дій.

Згідно з ст.252 фіксація перебігу й результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. Допускається застосування технічних та інших засобів. Але при цьому прокуророві поставлено за обов'язок:

1) вжиття заходів до збереження отриманих у ході проведення негласних дій речей і документів, які він планує використовувати в кримінальному провадженні (ч.4 ст.252);

2) забезпечення невідкладного знищення тих відомостей, речей і документів, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування (ч.1 ст.255).

Прокурор — це сторона обвинувачення. Які йому необхідні докази? Зрозуміло, ті, що підтверджують провину підозрюваного. Враховуючи, що сторона захисту не знає і не може знати про факт проведення таких заходів, повнота досудового слідства згодом може бути поставлена під сумнів.

Саме тому, якщо людина знатиме про факт проведення відносно неї негласних дій та отримані результати, це стане важливою гарантією повноцінної реалізації нею права на справедливий судовий розгляд.

До набуття чинності КПК, закони об'єктам оперативних заходів такої можливості не давали. Проте обов'язок установити механізм повідомлення осіб про факти обмеження їхніх прав у нашої держави є: на недосконалість українського законодавства в цьому питанні звернув увагу Європейський суд з прав людини.

Новий КПК вирішив цю проблему. Відповідно до ст.253 особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник повинні бути письмово повідомлені про це прокурором або за його дорученням слідчим. Конкретний час повідомлення визначається з урахуванням наявності або відсутності погроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних дій.

Діючий КПК визнаний європейськими експертами як один із найпрогресивніших у Європі. І хоча в європейських країнах деякі оперативно-розшукові заходи можуть відбуватися і без рішення суду, в Україні всі негласні слідчі дії контролюються тільки судом».

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України в цілому та глава 21 – «Негласні слідчі (розшукові) дії» звісно не є досконалыми та, безперечно, зміни з доповненнями ще будуть вноситися під час правозастосовчої діяльності, однак з його прийняттям певною мірою врегульовано порядок застосування негласних слідчих дій, що створює обставини, завдяки яким кількість випадків зловживання такими діями органами досудового розслідування значно зменшиться і, в свою чергу, забезпечить дотримання законності при обмеженні конституційних прав людини.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2012 – 296 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII // ВВР. – 1992. – Ст. 303.
4. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] – режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MU50K02U.html.

Яцик І.

к.ф.н., доцент Житомирського державного
університету ім. І. Франка

Яцик С.

к.ф.н., викладач Житомирського автомобільно-
дорожного коледжу

Європейський досвід подолання корупції

Загальновідомо, що корупція (від лат. corrumpere – псувати) – протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів [5, с.29].

Найбільш актуальною сферою дослідження корупції, її причин і умов розповсюдження є економіка країни. Система